

ลักษณะและการตัดสินใจของเกษตรกรภายใต้ระบบชุมชนสนับสนุนเกษตรกรรมในประเทศไทย
กรณีศึกษา: โครงการผักประสานใจ จังหวัดสุพรรณบุรี และ เดอะ บาสเก็ต จังหวัดเพชรบุรี
Characteristics and Decision-Making of Farmers in Community Supported Agriculture of
Thailand Case Study: Collaboration Vegetable Project in Suphan Buri Province and The
Basket in Phetchaburi Province

พัชรดนัย ไชยเดช¹

¹หลักสูตรเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, Pacharadanai.chaidecg@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและการตัดสินใจของเกษตรกรภายใต้ระบบชุมชนสนับสนุนเกษตรกรรม (CSA) และเกษตรกรทั่วไปในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง รวมถึงเหตุผลในการตัดสินใจเข้าร่วม CSA โดยผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรของ โครงการผักประสานใจ จังหวัดสุพรรณบุรี และ เดอะ บาสเก็ต จังหวัดเพชรบุรี

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรในกลุ่ม CSA มีรายจ่ายและหนี้สินน้อยกว่าเกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA เนื่องจากต้นทุนการผลิตที่ต่ำและรายจ่ายในด้านสารเคมีในการเกษตรที่น้อยกว่า ในด้านลักษณะเกษตรกรรมของเกษตรกรในกลุ่ม CSA ใช้พื้นที่ในการเพาะปลูกผลผลิตน้อยกว่า แต่มีจำนวนชนิดพืชที่ปลูกมากกว่า แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการเพาะปลูกที่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายในพื้นที่ที่จำกัด มากกว่าการเน้นปริมาณการปลูกพืชชนิดเดียวและการใช้พื้นที่ปลูกที่มาก และมีปริมาณสารเคมีที่ใช้ในการเกษตรน้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัด เหตุผลในการตัดสินใจเข้าร่วม CSA ของเกษตรกรให้ความสำคัญกับการไม่ใช้สารเคมีในการเกษตรมากที่สุด และเกษตรกรในกลุ่ม CSA มีระดับปัญหาด้านตลาด ราคาผลผลิต ต้นทุนการผลิต และรายได้ น้อยกว่าเกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA อย่างเห็นได้ชัด

คำสำคัญ: ระบบชุมชนสนับสนุนเกษตรกรรม, ลักษณะเกษตรกร, การตัดสินใจ

ABSTRACT

This work studied the characteristics and decision-making of farmers in Community Supported Agriculture (CSA) including the reason for joining the community in comparison to non-members. A survey was conducted on samples of farmers in Collaboration Vegetable Project in Suphan Buri Province and The Basket in Phetchaburi Province.

The results showed that expenditures and debts of farmers in CSA are lower compared to non-CSA farmers due to the lower production costs and the lower chemical expenses. In terms of agriculture characteristics, CSA farmers had utilized less land usage producing diverse plants. This indicated a model of agriculture prioritizing diversity in a limited space rather than using a whole large area for a single crop. Moreover, the amount of chemicals used by the sample in

CSA was also considerably lower than the other group usage. The most common reason for joining CSA is the nonuse of agriculture chemicals. Furthermore, CSA farmers also had fewer problems with marketing, product prices, production costs, and incomes compared to non-CSA farmers significantly.

Keywords: Community Supported Agriculture, Characteristics, Decision-Making

1. บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทย เกษตรกรปลูกผักขายพึ่งพาการใช้สารเคมีในการเพาะปลูกเนื่องจากต้องปลูกตามความต้องการของตลาด หรือ พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อ ที่ต้องการผักที่ดูสวย ในปริมาณที่มาก ซึ่งจำเป็นต้องพึ่งสารเคมีในการเพาะปลูก อีกทั้งเกษตรกรยังไม่มีอำนาจในการต่อรองในด้านราคา การกำหนดราคา ซึ่งจะถูกกำหนดโดยพ่อค้าคนกลางแทบจะทั้งหมด ทั้งด้านราคา ปริมาณและคุณภาพของผลผลิต ทำให้เกษตรกรหลายคนป่วยจากการใช้สารเคมีในการเพาะปลูกในระยะยาว การสะสมสารตกค้างจากสารเคมีที่ใช้ส่งผลต่อคุณภาพดินที่ปลูกและคุณภาพผลผลิตลดลงตามไปด้วย เกษตรกรหลายๆ คนพยายามหันมาปลูกโดยไม่พึ่งพาสารเคมี โดยแบ่งแปลงเพาะปลูกไว้สำหรับขายและเพื่อกินเอง เนื่องจากตระหนักถึงผลกระทบของการใช้สารเคมี แต่ต้องเผชิญกับข้อจำกัดและอุปสรรคหลายด้าน ต้องการการดูแลที่มากขึ้น ปลูกได้ในปริมาณที่จำกัด ไม่มีตลาดที่รองรับผลผลิตชัดเจน ราคาที่ไม่สามารถกำหนดได้ ทำให้เกษตรกรยังต้องคงติดอยู่ในวังวนของการเพาะปลูกที่ต้องพึ่งพาการใช้สารเคมี (จิตต์สงวน, 2543)

การเชื่อมโยงผู้บริโภคเข้ากับเกษตรกรรายย่อยได้โดยตรงเป็นหนึ่งในทางเลือกที่สามารถสร้างความเข้าใจ และสามารถเรียนรู้ถึงแหล่งที่มาของอาหารที่ตนเองบริโภค เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งต่อเกษตรกร เช่น มีรายได้และความมั่นคงเพิ่มขึ้น มีความเสี่ยงลดลง และเกิดประโยชน์กับผู้บริโภค เช่น การได้บริโภคอาหารที่ปลอดภัยและมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตและการบริโภคอาหาร (van der Ploeg, Ye, & Schneider, 2010) โดยตัวอย่างระบบที่สร้างความเชื่อมโยงในลักษณะนี้ได้แก่ ระบบชุมชนสนับสนุนเกษตรกร

ระบบชุมชนสนับสนุนเกษตรกร (Community Supported Agriculture: CSA) โดยพื้นฐานตามความหมายของ AFSIC (The Alternative Farming Systems Information Center) คือ ประกอบด้วยการรวมกลุ่มของบุคคลในชุมชนที่ให้สัญญาในการสนับสนุนการทำเกษตรกรรม เพื่อให้พื้นที่เพาะปลูกกลายเป็นฟาร์มของชุมชนทั้งทางนิதியและพฤตินัย เกษตรกรและผู้บริโภคให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน แบ่งปันความเสี่ยงและประโยชน์ของการผลิตอาหารร่วมกัน โดยทั่วไปแล้วสมาชิกหรือ "ผู้ถือหุ้น" ของฟาร์มจะทำสัญญากันไว้ล่วงหน้า โดยครอบคลุมต้นทุนสำหรับการทำฟาร์มที่คาดการณ์ไว้และค่าตอบแทนของเกษตรกร โดยสมาชิกได้รับความพึงพอใจและประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมโดยตรงในการผลิตอาหารเป็นผลตอบแทน นอกจากนี้สมาชิกยังมีส่วนร่วมในการกระจายความเสี่ยงของฟาร์มในด้านปริมาณผลผลิตจากปัญหาสภาพอากาศหรือศัตรูพืช ด้วยการขายผลผลิตโดยตรงให้กับสมาชิกในชุมชน จะช่วยให้เกษตรกรผู้ปลูกได้รับราคาผลผลิตที่ดีขึ้น มีความมั่นคงทางการเงินและลดความผันผวนจากราคาตลาด (Agricultural Research Service, 1993)

ประเทศไทยในปัจจุบันมีเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมอินทรีย์ (Organic) ในลักษณะของระบบชุมชนสนับสนุนเกษตรกร (CSA) ในบางพื้นที่และบางภูมิภาคเท่านั้น และเป็นเพียงเกษตรกรกลุ่มเล็กเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนเกษตรกรในประเทศไทยที่ส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบของเกษตรกรที่พึ่งพาสารเคมีในการเกษตร ดังนั้นผู้วิจัย

จึงสนใจศึกษาลักษณะของเกษตรกรที่อยู่ในระบบ CSA และเหตุผลที่เกษตรกรให้ความสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วมระบบ CSA เพื่อที่จะสามารถบ่งบอกถึงกลุ่มเป้าหมายเกษตรกรที่เหมาะสมกับการพัฒนาหรือสนับสนุน รวมถึงปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ในระบบ CSA เพื่อที่จะสามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสนับสนุนและการพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์ระบบชุมชนสนับสนุนเกษตรกรรวมให้ตอบโต้กับกลุ่มเกษตรกรมากยิ่งขึ้นสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือการศึกษาต่อในอนาคต

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะทั่วไป ลักษณะการเกษตร รวมถึงปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ในระบบ CSA และเกษตรกรทั่วไปในพื้นที่ใกล้เคียง
2. เพื่อศึกษาถึงเหตุผลในการตัดสินใจเข้าร่วมและไม่เข้าร่วมในระบบ CSA ของเกษตรกร

3. การดำเนินการวิจัย

3.1 กลุ่มตัวอย่างและการเก็บข้อมูล

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ เกษตรกรที่ทำเกษตรในรูปแบบ CSA ของโครงการผักประสาใจ จังหวัดสุพรรณบุรี และเดอะ บาสเก็ต จำนวน 44 ครัวเรือน และเก็บข้อมูลแบบสุ่ม (Random sampling) จากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรทั่วไปที่ไม่ได้ทำเกษตรในรูปแบบ CSA ในพื้นที่ใกล้เคียง จำนวน 48 ครัวเรือน โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถาม

3.2 เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้คือ แบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิดในการเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร โดยแบบสอบถามได้ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรง และผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องโดยอาจารย์ที่ปรึกษา รวมถึงการผ่านการรองรับจริยธรรมการวิจัยในคนตามขั้นตอนของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทั่วไป 2) ลักษณะเกษตรกรรม 3) เหตุผลในการเข้าร่วมสมาชิก CSA และ 4) ปัญหา

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งข้อมูลกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1. เกษตรกรในกลุ่ม CSA และ 2. เกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA โดยนำข้อมูลในแต่ละส่วนที่ได้จากการเก็บแบบสอบถาม มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลในรูปแบบของสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้ Mann-Whitney Test

4. ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของข้อมูลทางสถิติจากแบบสอบถาม พบว่าเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างที่น่าสนใจดังนี้

เกษตรกรในกลุ่ม CSA และ Non-CSA พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ในด้านอายุ และประสพการณ์ ในภาคเกษตร โดยเกษตรกรในกลุ่ม CSA มีอายุโดยเฉลี่ย (53.27 ปี) มากกว่าเกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA (48.69 ปี) ขณะที่เกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA มีประสพการณ์ในภาคเกษตร (21.44 ปี) มากกว่าเกษตรกรในกลุ่ม CSA (16.59 ปี)

ในด้านรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออม พบว่าเกษตรกรในกลุ่ม CSA มีรายได้รวมทั้งครัวเรือนต่อปีโดยเฉลี่ย (126,786.36 บาท) น้อยกว่าเกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA (141,020.83 บาท) แต่เกษตรกรในกลุ่ม CSA มีเงินออมสำรองต่อเดือนโดยเฉลี่ย (1,119.30 บาท) มากกว่าเกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA (781.25 บาท) ขณะที่เกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA รายจ่ายรวมทั้งครัวเรือนต่อปี (74,077.08 บาท) มากกว่าเกษตรกรในกลุ่ม CSA (19,109.77 บาท) ถึง 3.88 เท่า และมีหนี้สินรวมทั้งครัวเรือน (473,562.50 บาท) มากกว่าเกษตรกรในกลุ่ม CSA (317,795.45 บาท) ถึง 1.5 เท่า

ผลจากการเปรียบเทียบสถิติข้อมูลจากแบบสอบถามด้านข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร CSA และเกษตรกรทั่วไปที่ไม่ใช่ CSA ในพื้นที่ใกล้เคียงแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

	รวม (92)	CSA (44)	Non-CSA (48)	P-Value
อายุ (ปี)	50.88	53.27	48.69	.048
ประสพการณ์ในภาคเกษตร (ปี)	19.12	16.59	21.44	.039
รายได้รวมทั้งครัวเรือน (บาท/ปี)	134,213.04	126,786.36	141,020.83	.75
ช่องทางรายได้	1.35	1.25	1.44	.124
รายจ่ายรวมทั้งครัวเรือน (บาท/ปี)	47,788.37	19,109.77	74,077.08	.00
เงินออมสำรอง (บาท/เดือน)	942.93	1,119.30	781.25	.00
หนี้สินรวมทั้งครัวเรือน (บาท)	399,065.22	317,795.45	473,562.50	.006

หมายเหตุ *,**,*** หมายถึงค่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.10, 0.05, 0.01 ตามลำดับ และตัวเลขในวงเล็บแสดงสัดส่วนร้อยละ

ส่วนที่ 2 ลักษณะเกษตรกรกรม

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของข้อมูลทางสถิติจากแบบสอบถาม พบว่าเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างที่น่าสนใจดังนี้

เกษตรกรในกลุ่ม CSA มีพื้นที่การเกษตรที่ใช้เพาะปลูกโดยเฉลี่ย (5.53 ไร่) น้อยกว่าเกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA (16.96) 3.07 เท่า มีปริมาณการใช้สารเร่งการเจริญเติบโตโดยเฉลี่ย (76.14 กิโลกรัม/รอบ) น้อยกว่าเกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA (604.69 กิโลกรัม/รอบ) 7.94 เท่า และมีปริมาณการใช้สารกำจัดศัตรูพืชโดยเฉลี่ย (3.45 ลิตร/รอบ) น้อยกว่าเกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA (32.6 ลิตร/รอบ) 9.45 เท่า ขณะที่เกษตรกรในกลุ่ม CSA มีจำนวนชนิดพืชที่ปลูกโดยเฉลี่ย (6.77 ชนิด) มากกว่าเกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA (2.79 ชนิด) 2.43 เท่า และมีจำนวนช่องทางการขายผลผลิตโดยเฉลี่ย (1.68 ช่องทาง) มากกว่าเกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA ที่มีเพียง 1 ช่องทาง

ผลจากการเปรียบเทียบสถิติข้อมูลจากแบบสอบถามด้านลักษณะเกษตรกรกรมของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร CSA และเกษตรกรทั่วไปที่ไม่ใช่ CSA ในพื้นที่ใกล้เคียงแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปลักษณะเกษตรกรของกลุ่มตัวอย่าง

	รวม (92)	CSA (44)	Non-CSA (48)	P-Value
พื้นที่การเกษตรที่ใช้เพาะปลูก (ไร่)	11.49	5.53	16.96	.00
ปริมาณสารเร่งการเจริญเติบโต (กิโลกรัม/รอบ)	351.91	76.14	604.69	.00
ปริมาณสารกำจัดศัตรูพืช (ลิตร/รอบ)	18.66	3.45	32.6	.00
จำนวนชนิดพืชที่ปลูก	4.69	6.77	2.79	.00
จำนวนช่องทางการขายผลผลิต	1.33	1.68	1	.00

หมายเหตุ *,**,*** หมายถึงค่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.10, 0.05, .01 ตามลำดับ จากการทดสอบโดยวิธี Mann-Whitney Test

ส่วนที่ 3 เหตุผลในการเข้าร่วม/ไม่เข้าร่วม CSA

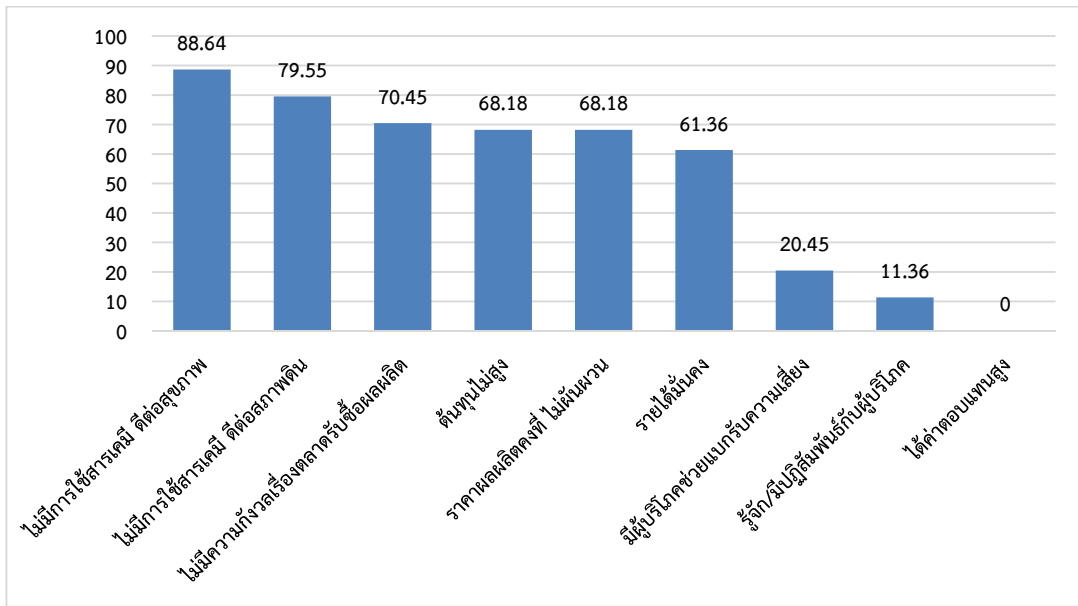
ในส่วนที่ 3 นี้เป็นการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่เกี่ยวกับประเด็นปัจจัยต่างๆ ที่เป็นเหตุผลทำให้ตัดสินใจเข้าร่วมและไม่เข้าร่วม CSA ระหว่างกลุ่มเกษตรกร CSA จำนวน 44 ครัวเรือนและกลุ่มเกษตรกร Non-CSA ที่รู้จัก CSA จำนวน 31 ครัวเรือน จากข้อมูลทางสถิติจากแบบสอบถาม พบประเด็นข้อมูลที่น่าสนใจดังนี้

เกษตรกรในกลุ่ม CSA เหตุผลส่วนใหญ่ที่เกษตรกรในกลุ่ม CSA เห็นด้วยในการเข้าร่วมเป็นสมาชิก CSA เกินกว่าร้อยละ 50 ของกลุ่ม มี 6 ข้อจากทั้งหมด 9 ข้อ โดยเหตุผลที่เห็นด้วยมากที่สุด 2 อันดับแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับการไม่ใช้สารเคมีคือ 1.ไม่มีการใช้สารเคมีในการเกษตร ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ (88.64) และ 2.ไม่มีการใช้สารเคมีในการเกษตร ดีต่อสภาพดินในแปลงเพาะปลูก (79.55) รองลงมาคือ 3.ไม่มีความกังวลเรื่องตลาดรับซื้อผลผลิต (70.45) 4.ต้นทุนไม่สูง และ 5.ราคาผลผลิตคงที่ ไม่ผันผวน เป็นเหตุผลอันดับที่ 4 ร่วม ร้อยละ 68.18 และอันดับท้ายสุดที่เกษตรกรเกินร้อยละ 50 ของกลุ่ม CSA เห็นด้วยคือ 6.มีรายได้มั่นคง (61.36) ขณะที่เหตุผลที่เกษตรกรในกลุ่มเห็นด้วยน้อยกว่าร้อยละ 50 ของกลุ่มคือ มีผู้บริโภครายช่วยแบกรับความเสี่ยง (20.45) การรู้จักและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้บริโภค (11.36) และการได้ค่าตอบแทนที่สูงเป็นเหตุผลที่ไม่มีเกษตรกรในกลุ่ม CSA เห็นด้วยเลย ร้อยละ 0

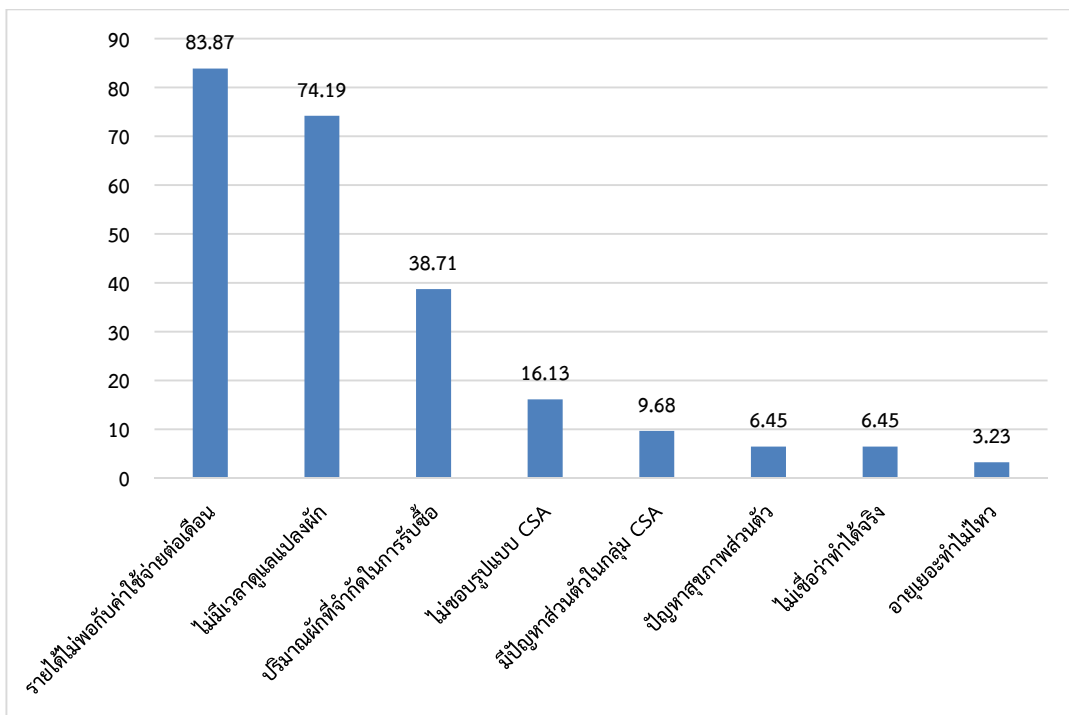
เกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA ที่รู้จัก CSA ส่วนเหตุผลของเกษตรกรที่เคยเข้าร่วมหรือเกษตรกรที่รู้จักแต่ตัดสินใจไม่เข้าร่วม CSA จำนวน 31 ครัวเรือนจาก 48 ครัวเรือนในกลุ่ม Non-CSA ที่เห็นตรงกันเกินกว่าร้อยละ 50 คือ รายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่ายต่อเดือน (83.87) และ ไม่มีเวลาดูแลแปลงผัก (74.19)

จากผลทั้ง 2 ข้างต้นเห็นได้ชัดว่า เกษตรกรในกลุ่ม CSA ให้ความสำคัญกับการไม่ใช้สารเคมีในการเกษตร ตลาดที่รองรับผลผลิต ต้นทุนที่ไม่สูงและราคาผลผลิตคงที่ ขณะที่ด้านรายได้ เกษตรกรในกลุ่ม CSA ให้ความสำคัญกับความมั่นคงหรือสม่ำเสมอของรายได้มากกว่าจำนวนรายได้ที่มากหรือน้อย แตกต่างจากกลุ่มเกษตรกรที่ตัดสินใจไม่เข้าร่วม CSA ที่ให้ความสำคัญกับจำนวนรายได้ที่ไม่มากพอต่อค่าใช้จ่ายต่อเดือนมากที่สุด

ผลจากสถิติข้อมูลจากแบบสอบถามด้านเหตุผลในการตัดสินใจเข้าร่วมและไม่เข้าร่วมของสมาชิกของกลุ่มตัวอย่าง แสดงในรูปที่ 1 และ รูปที่ 2 ตามลำดับ

รูปที่ 1 แสดงร้อยละเหตุผลของเกษตรกรที่ตัดสินใจเข้าร่วม CSA

รูปที่ 2 แสดงร้อยละเหตุผลของเกษตรกรที่เคยเข้าร่วมหรือรู้จัก CSA แต่ตัดสินใจไม่เข้าร่วม

ส่วนที่ 4 ปัญหา

ในส่วนที่ 4 นี้แบ่งข้อมูลปัญหาออกเป็น 2 ส่วน คือ ปัญหาก่อนเข้าร่วมสมาชิก CSA ของเกษตรกรในกลุ่ม CSA และ ปัญหาปัจจุบันของเกษตรกรในกลุ่ม CSA และ Non-CSA

ปัญหาก่อนเข้าร่วมสมาชิก CSA เป็นการคิดคะแนนรวมจากอันดับของปัญหา โดยอันดับ 1 คิดเป็น 3 คะแนน อันดับ 2 คิดเป็น 2 คะแนน และอันดับ 3 คิดเป็น 1 คะแนน

ปัญหาปัจจุบัน เป็นการคิดคะแนนรวมจากอันดับของปัญหา โดยอันดับ 1 คิดเป็น 3 คะแนน อันดับ 2 คิดเป็น 2 คะแนน และอันดับ 3 คิดเป็น 1 คะแนน และเป็นการคิดคะแนนเฉลี่ยจากมาตรวัด Likert Scales 5 ระดับ

จากการเปรียบเทียบข้อมูลทางสถิติจากแบบสอบถามระหว่างเกษตรกรกลุ่ม CSA และ Non-CSA พบความแตกต่างที่น่าสนใจดังนี้

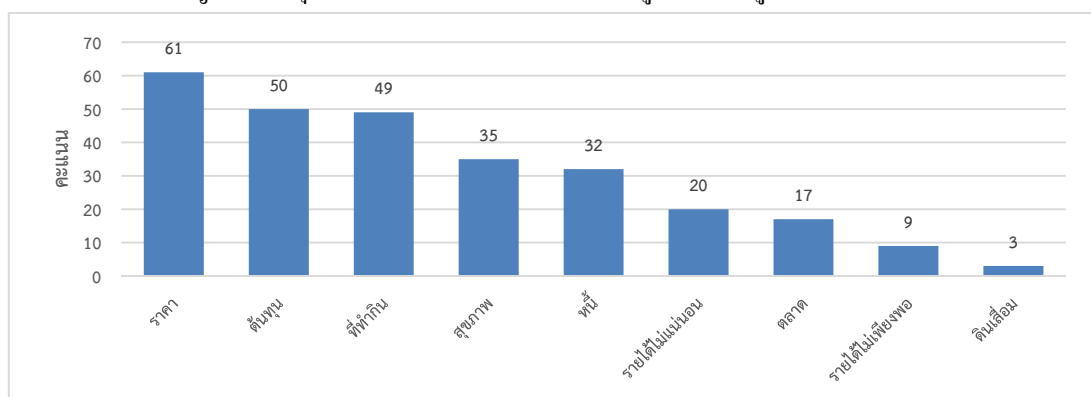
เกษตรกรในกลุ่ม CSA

เกษตรกรในกลุ่ม CSA มีปัญหาที่พบก่อนมาเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่ม CSA โดยเรียงลำดับคะแนนจากมากที่สุดไปน้อยที่สุดทั้งหมด 9 อันดับคือ 1.ราคาผลผลิต (61 คะแนน) 2.ต้นทุน (50 คะแนน) 3.ที่ทำกิน (49 คะแนน) 4.สุขภาพ (35 คะแนน) 5.หนี้ (32 คะแนน) 6.รายได้ไม่แน่นอน (20 คะแนน) 7.ตลาด (17 คะแนน) 8.รายได้ไม่เพียงพอ (9 คะแนน) และ 9.ดินเสื่อม (3 คะแนน)

ในด้านปัญหาปัจจุบันของเกษตรกรในกลุ่ม CSA เรียงลำดับคะแนนจากมากที่สุดไปน้อยที่สุดทั้งหมด 12 อันดับ คือ 1.ที่ทำกิน (49 คะแนน) 2.น้ำแล้ง (46 คะแนน) 3.รายได้ไม่เพียงพอ (43 คะแนน) 4.แมลงระบาด (36 คะแนน) 5.ผลผลิตเหลือ (28 คะแนน) 6.หนี้ (6 คะแนน) 7.ต้นทุน (5 คะแนน) 8.รายได้ไม่แน่นอน (5 คะแนน) 9.ขาดอำนาจต่อรอง (3 คะแนน) 10.ตลาด (3 คะแนน) 11.ราคา (2 คะแนน) และ 12.สุขภาพ (1 คะแนน)

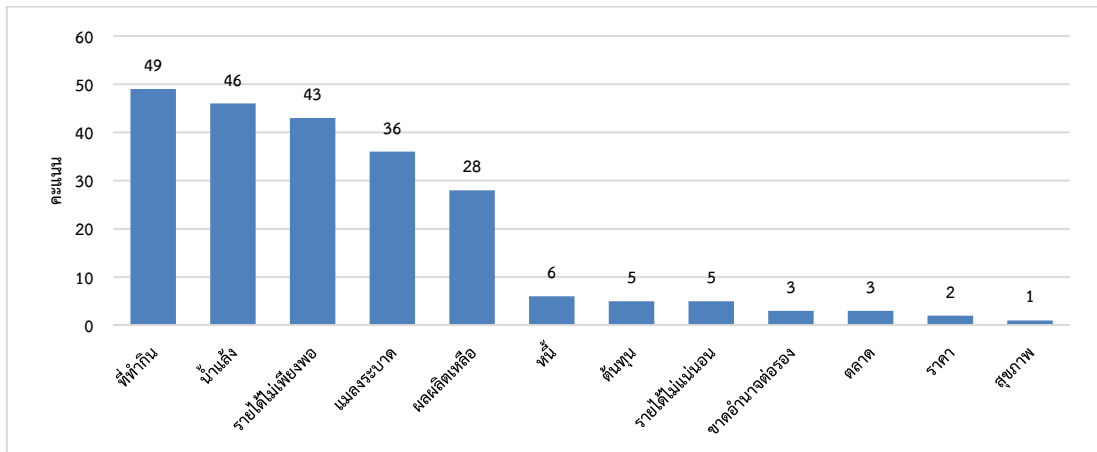
เมื่อเปรียบเทียบปัญหาที่พบก่อนเข้าร่วม CSA และ ปัญหาปัจจุบันของเกษตรกรในกลุ่ม CSA ข้างต้น เกษตรกรในกลุ่ม CSA มีปัญหาในด้านราคาผลผลิต ต้นทุนการผลิต และสุขภาพ ลดลงหลังเข้าร่วมกลุ่ม CSA ขณะที่ปัญหาหลังเข้าร่วมกลุ่ม CSA พบว่าในด้านที่ทำกิน น้ำแล้ง และรายได้ไม่เพียงพอ เป็นปัญหาที่มากที่สุด 3 อันดับแรก

ผลจากการเปรียบเทียบสถิติข้อมูลปัญหาที่พบก่อนเข้าร่วม CSA และ ปัญหาปัจจุบันของเกษตรกรในกลุ่ม CSA จากแบบสอบถามด้านปัญหาของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร CSA แสดงในรูปที่ 3 และรูปที่ 4

หมายเหตุ ตัวเลขเป็นการแสดงคะแนนรวมของปัญหา โดยอันดับ 1 คิดเป็น 3 คะแนน อันดับ 2 คิดเป็น 2 คะแนน และอันดับ 3 คิดเป็น 1 คะแนน

รูปที่ 3 แสดงคะแนนของปัญหาที่พบก่อนเข้าร่วมเป็นสมาชิก CSA ของเกษตรกรในกลุ่ม CSA

หมายเหตุ ตัวเลขเป็นการแสดงคะแนนรวมของปัญหา โดยอันดับ 1 คิดเป็น 3 คะแนน อันดับ 2 คิดเป็น 2 คะแนน และอันดับ 3 คิดเป็น 1 คะแนน

รูปที่ 4 แสดงคะแนนของปัญหาปัจจุบันของเกษตรกรในกลุ่ม CSA

เมื่อวัดค่าเฉลี่ยจากมาตรวัด Likert Scales 5 ระดับ ของปัญหาปัจจุบันที่มากที่สุดของเกษตรกรในกลุ่ม CSA พบว่า ปัญหาด้านขาดการเข้าถึงทรัพยากรการผลิต/น้ำ (2.7) เป็นปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด และปัญหาด้านอื่นๆ ที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ ด้านรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ (2.48) ที่ดินไม่เพียงพอในการทำเกษตร (2.39) ตลาดรองรับผลผลิตไม่เพียงพอ (1.61) ความมั่นคงและสม่ำเสมอของรายได้ (1.48) ขาดเงินทุนในการทำเกษตร (1.32) ความตกต่ำและผันผวนของราคาผลผลิต (1.29) อำนาจต่อรองและวิสัยทัศน์ของเกษตรกร (1.27) ดินปนการผลิตสูง (1.2) และการเจ็บป่วยจากสารเคมีในการทำเกษตร (1.09)

เกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA

เกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA มีค่าเฉลี่ยของปัญหาปัจจุบันมากที่สุดคือ ความตกต่ำและผันผวนของราคาผลผลิต (4.81) และปัญหาด้านอื่นๆ ที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ อำนาจต่อรองและวิสัยทัศน์ของเกษตรกร (4.67) ดินปนการผลิตสูง (4.54) รายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ (4.08) ขาดเงินทุนในการทำเกษตร (4.00) ความมั่นคงและสม่ำเสมอของรายได้ (3.71) ขาดการเข้าถึงทรัพยากรการผลิตในด้านน้ำ (3.29) ตลาดรองรับผลผลิตไม่เพียงพอ (1.69) การเจ็บป่วยจากสารเคมีในการทำเกษตร (1.27) และที่ดินไม่เพียงพอในการทำเกษตร (1.12)

เมื่อเปรียบเทียบผลปัญหาปัจจุบันระหว่างเกษตรกรกลุ่ม CSA และกลุ่ม Non-CSA ดังกล่าวพบความแตกต่างอย่างชัดเจนว่า ปัญหาด้านตลาดและราคา (ความตกต่ำและผันผวนของราคาผลผลิต อำนาจต่อรองและวิสัยทัศน์ของเกษตรกร) และดินปนการผลิต (ดินปนการผลิตที่สูง ขาดเงินทุนในการทำเกษตร) ด้านรายได้ (รายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ความมั่นคงและสม่ำเสมอของรายได้) เป็นปัญหาสำหรับเกษตรกรกลุ่ม Non-CSA อยู่ในระดับมาก-มากที่สุด แตกต่างกับเกษตรกรในกลุ่ม CSA ที่มีปัญหาดังกล่าวอยู่ในระดับน้อย-น้อยที่สุด ในขณะที่ปัญหาด้านสุขภาพ (การเจ็บป่วยจากสารเคมีในการทำเกษตร) ทั้ง 2 กลุ่มไม่มีความแตกต่างกัน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ขณะที่ปัญหาในด้านที่ทำกินไม่เพียงพอของเกษตรกรในกลุ่ม CSA อยู่ในระดับที่มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA และปัญหาแผลงระบอดเป็นปัญหาที่พบเฉพาะในกลุ่มเกษตรกร CSA เนื่องจากไม่มีการใช้สารกำจัดศัตรูพืชในการเพาะปลูกผลผลิตในรูปแบบ CSA

ผลจากการเปรียบเทียบสถิติข้อมูลจากแบบสอบถามด้านปัญหาปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร CSA และเกษตรกร Non-CSA แสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปปัญหาปัจจุบันของเกษตรกรในกลุ่ม CSA และ Non-CSA

ส่วนที่ 4 ปัญหา	รวม (92)	CSA (44)	Non-CSA (48)	P-Value
ด้านปัจจัยการผลิต				
เกษตรกรไม่มีที่ดิน/ไม่เพียงพอ	1.73	2.39	1.12	.000
ขาดการเข้าถึงทรัพยากรการผลิต/ น้ำ	3.01	2.70	3.29	.087
ด้านต้นทุนการผลิต				
ต้นทุนการผลิตสูง	2.94	1.20	4.54	.000
ขาดเงินทุนในการทำเกษตร	2.72	1.32	4.00	.000
ด้านสุขภาพ				
การเจ็บป่วยจากสารเคมีในการเกษตร	1.18	1.09	1.27	.240
ด้านตลาดและราคา				
ความตกต่ำและผันผวนของราคาผลผลิต	3.13	1.29	4.81	.000
อำนาจต่อรองและวิสัยทัศน์ของเกษตรกร	3.04	1.27	4.67	.000
ตลาดรองรับผลผลิตไม่เพียงพอ	1.65	1.61	1.69	.740
ด้านรายได้				
รายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ	3.31	2.48	4.08	.000
ความมั่นคงและความสม่ำเสมอของรายได้	2.64	1.48	3.71	.000

หมายเหตุ *, **, *** หมายถึงค่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.10, 0.05, .01 ตามลำดับ จากการทดสอบโดยวิธี Mann-Whitney Test และตัวเลขแสดงคะแนนเฉลี่ยจากมาตรวัด Likert Scales 5 ระดับ

5. บทสรุป

ลักษณะทั่วไปของเกษตรกรในกลุ่ม CSA มีอายุเฉลี่ยมากกว่าเกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA เนื่องจากอายุที่เพิ่มขึ้น เกษตรกรไม่ยอมเสี่ยงกับการใช้สารเคมีในการเกษตรที่จะส่งผลต่อสุขภาพร่างกายและสภาพของดินในแปลงเพาะปลูก รายได้เฉลี่ยต่อปีน้อยกว่าเล็กน้อย แต่ในด้านรายจ่ายและหนี้สินเมื่อเปรียบเทียบน้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากต้นทุนการผลิตที่ต่ำและรายจ่ายในด้านสารเคมีในการเกษตรที่น้อยกว่า ส่งผลให้มีเงินออมต่อเดือนมากกว่าเกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA

ลักษณะเกษตรกรรมของเกษตรกรในกลุ่ม CSA ใช้พื้นที่ในการเพาะปลูกผลผลิตน้อยกว่า แต่มีจำนวนชนิดพืชที่ปลูกมากกว่า แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการเพาะปลูกที่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายในพื้นที่ที่จำกัด มากกว่าการเน้นปริมาณการปลูกพืชชนิดเดียวและการใช้พื้นที่ปลูกที่มาก ขณะที่เกษตรกรในกลุ่ม CSA มีปริมาณสารเคมีที่ใช้ในการเกษตรน้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัด

เหตุผลในการตัดสินใจเข้าร่วม CSA ของเกษตรกรให้ความสำคัญกับการไม่ใช้สารเคมีในการเกษตรมากที่สุด รองลงมาคือ ตลาดรองรับผลผลิตที่แน่นอน ต้นทุนที่ไม่สูงและราคาผลผลิตคงที่ ขณะที่ในด้านรายได้ให้

ความสำคัญกับความสม่ำเสมอและมั่นคงมากกว่าปริมาณรายได้ที่มากหรือน้อย ซึ่งรายได้ที่ไม่มากพอต่อค่าใช้จ่ายต่อเดือนเป็นเหตุผลหลักของเกษตรกรในกลุ่มที่ตัดสินใจไม่เข้าร่วม CSA

ปัญหาของเกษตรกรในกลุ่ม CSA ในด้านราคาผลผลิต ต้นทุน และที่ดินทำกิน มีระดับที่น้อยลงหลังจากการเข้าร่วมและทำเกษตรในรูปแบบ CSA ขณะที่ระดับปัญหาด้านตลาด ราคาผลผลิต ต้นทุนการผลิต และรายได้ น้อยกว่าเกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA อย่างเห็นได้ชัด แต่เกษตรกรในกลุ่ม Non-CSA ที่มีปริมาณการใช้สารเคมีที่มากกว่ากลับมีปัญหาด้านสุขภาพอยู่ในระดับน้อยที่สุดเช่นเดียวกับเกษตรกรในกลุ่ม CSA

6. ข้อเสนอแนะ

การสนับสนุนเกษตรกรรูปแบบ CSA ควรเลือกกลุ่มเป้าหมายเกษตรกรที่ไม่มีภาระหนี้สินที่สูง มีลักษณะการเกษตรที่ใช้พื้นที่เพาะปลูกไม่เยอะ และให้ความสำคัญกับการปลูกพืชที่มีความหลากหลายมากกว่าการปลูกพืชชนิดเดียวในปริมาณมาก รวมถึงการไม่พึ่งพาสารเคมีในการเกษตร

การพัฒนาเกษตรกรรูปแบบ CSA ควรให้ความสำคัญในด้านตลาดรองรับผลผลิต ต้นทุนการผลิตที่ต่ำ ราคาผลผลิตคงที่ และความสม่ำเสมอของรายได้เกษตรกร รวมถึงการสร้างความเข้าใจให้เกษตรกรตระหนักถึงความสำคัญของการไม่พึ่งพาสารเคมีในการเกษตร

การแก้ปัญหาของเกษตรกรควรให้ความสำคัญในด้านหนี้สินและต้นทุนการผลิตที่พึ่งพาสารเคมี ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกษตรกรมีภาระค่าใช้จ่ายที่สูง

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการเลือกศึกษาตัวอย่างเฉพาะกลุ่มและบางพื้นที่เท่านั้น รวมถึงปริมาณกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มากพอ อาจทำให้ผลการวิจัยไม่สามารถเปรียบเทียบข้อมูลในวงกว้างได้ ซึ่งในการวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มความหลากหลายของพื้นที่และจำนวนกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ข้อมูลสามารถครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ธัญญา จิตตสงวน. (2543). *การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน: บทวิเคราะห์จากปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม รายงานการสัมมนาาระบบเกษตรแห่งชาติ.*

Agricultural Research Service. (1993). Retrieved from Community Supported Agriculture (CSA): An Annotated Bibliography and Resource Guide.: <https://pubs.nal.usda.gov/sites/pubs.nal.usda.gov/files/csadef.html>

Ploeg, V. d., Douwe, J., Ye, J., & Schneider, S. (2010). Rural development reconsidered: building on comparative perspectives from China, Brazil and the European Union. *Rivista di Economia Agraria*, 163-190.